

Examen VWO

**2015**

tijdvak 1  
vrijdag 22 mei  
13.30 - 16.30 uur

**maatschappijwetenschappen (pilot)**

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 30 vragen.  
Voor dit examen zijn maximaal 68 punten te behalen.  
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.  
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

## Aanwijzing voor de kandidaat

---

Als in een vraag staat dat je een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan gebruik je in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

### Opgave 1 Kroatië toegetreden tot de EU

---

*Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 3 en figuur 1 uit het bronnenboekje.*

#### **Inleiding**

Kroatië is een van de staten in de Balkan die voorheen tot Joegoslavië behoorden. In 1991 verklaarde Kroatië zich onafhankelijk. In het oosten van Kroatië woedde na 1991 een heftige burgeroorlog. Etnische Serviërs die woonden in de oostelijke provincies van Kroatië vochten tegen de Kroaten. De burgeroorlog eindigde in 1995 met het verdrijven van de meeste Serviërs uit het land.

In 1992 erkenden de lidstaten van de Europese Unie Kroatië. Sinds 2004 was Kroatië kandidaat-lidstaat van de Europese Unie en op 1 juli 2013 is Kroatië als 28e land toegetreden tot de EU.

Deze opgave gaat over de onafhankelijkheid van Kroatië en de toetreding tot de EU.

*Lees de regels 1 en 2 van tekst 1.*

Voordat Kroatië in 2004 kandidaat-lidstaat werd van de EU, was er sprake van staatsvorming.

- 2p 1 Leg uit dat er in Kroatië vóór 2004 sprake was van staatsvorming. Gebruik in je uitleg:
- twee kenmerken van staatsvorming;
  - per kenmerk een gegeven uit bovenstaande inleiding.

*Gebruik de regels 1 tot en met 41 van tekst 1.*

Bij staatsvorming is sprake van institutionalisering.

- 1p 2 Leg aan de hand van een voorbeeld uit tekst 1 uit dat er in Kroatië sprake is geweest van institutionalisering.

*Gebruik de regels 42 tot en met 67 van tekst 1.*

Minister Vesna Pusic verdedigt het besluit dat de EU de Nobelprijs voor de Vrede heeft gekregen.

Internationale verhoudingen en het gedrag van staten kunnen beschreven en verklaard worden met behulp van verschillende theorieën: realistische theorieën, liberale theorieën, marxistische theorieën, sociaal-constructivistische theorieën en politiek-psychologische theorieën. In haar redenering lijkt Pusic impliciet uit te gaan van enkele van deze theorieën.

- 4p **3**
- Noem van twee theorieën over het gedrag van staten een kenmerk dat te herkennen is in tekst 1.
  - Geef bij elk kenmerk van deze theorieën een voorbeeld uit de regels 42 tot en met 67 van tekst 1.

De Europese integratie is begonnen om een einde te maken aan de talrijke en bloedige oorlogen tussen buurlanden, die hun hoogtepunt kenden in de Tweede Wereldoorlog. Om veiligheid en stabiliteit in Europa te realiseren verenigden in 1950 zes Europese landen zich economisch en politiek in de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal. Dit was de voorloper van de Europese Unie (EU). De EU is door de jaren heen sterk gegroeid. Inmiddels telt de EU 28 lidstaten.

- 3p **4**
- Leg uit dat zowel de ontwikkeling van de Europese samenwerking
- op economisch gebied
  - als op politiek gebied
- heeft bijgedragen aan het proces van globalisering.  
Gebruik in je antwoord een hoofddoel van de Europese samenwerking.

*Gebruik tekst 2.*

Wanneer en hoe naties ontstaan, is een punt van wetenschappelijke discussie tussen twee scholen: de modernistische school en de nationalistische school (critici van de modernistische school).

In 1991 verklaarde Kroatië zich onafhankelijk en werd het een natiestaat.

- 2p **5**
- Leg uit volgens welke school er in de gebieden die onder Kroatië vallen al vóór 1991 sprake was van natievorming.  
Gebruik in je uitleg:
- twee kenmerken van die school en
  - bij elk kenmerk een gegeven uit tekst 2.

Kroatië is vanaf juli 2013 lid van de EU. Dit lidmaatschap heeft gevolgen voor de machtspositie van Kroatië binnen Europa.

Stelling: de macht van Kroatië in Europa is met de toetreding tot de EU toegenomen.

- 2p **6** Geef een argument **voor** deze stelling.  
Gebruik in je antwoord:
- de rol van de Raad van de Europese Unie en
  - het kernconcept macht.
- 2p **7** Geef een argument **tegen** deze stelling.  
Gebruik in je antwoord:
- de rol van de Raad van de Europese Unie en
  - het kernconcept macht.

*Gebruik tekst 3.*

Nederland stemde in met de toetreding van Kroatië tot de EU. De toetreding komt overeen met de uitgangspunten van het Nederlandse buitenlandbeleid.

- 2p **8** Leg uit dat de instemming van Nederland met de toetreding van Kroatië tot de EU overeenkomt met twee uitgangspunten van het Nederlandse buitenlandbeleid.  
Geef bij één uitgangspunt een voorbeeld uit tekst 3.

## Opgave 2 Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

---

*Bij deze opgave horen teksten 4 tot en met 6, tabel 1 tot en met 3 en figuur 2.*

### Inleiding

In de Troonrede 2013 van het kabinet-Rutte II stond de volgende passage over de participatiesamenleving: “Het is onmiskenbaar dat mensen in onze huidige netwerk- en informatiesamenleving mondiger en zelfstandiger zijn dan vroeger. Gecombineerd met de noodzaak om het tekort van de overheid terug te dringen, leidt dit ertoe dat de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker verandert in een participatiesamenleving. Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving.” Deze passage zorgde voor enige politieke beroering.

De term participatiesamenleving is volgens de fractieleider van de SP Emile Roemer een eufemisme voor ‘zoek het zelf maar lekker uit’ (zie tekst 4).

Vooraf onder de kabinetten-Drees (1948-1958) is een belangrijke aanzet gegeven tot de uitbouw van de sociale zekerheid (Werkloosheidswet, Algemene Ouderdomswet). In de periode 1958-1966 werd verder gewerkt aan uitbouw van de verzorgingsstaat. Er kwamen nieuwe regelingen voor

kinderbijslag en arbeidsongeschiktheid, er werd een sociaal minimum ingevoerd, de Algemene Bijstandswet verving de Armenwet. Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw kwamen de betaalbaarheid en houdbaarheid van de verzorgingsstaat steeds meer ter discussie te staan. De laatste jaren ging het maatschappelijke en politieke debat over de verzorgingsstaat steeds meer over de participatiesamenleving. Deze opgave gaat over bovenstaande ontwikkelingen.

*Gebruik tekst 4.*

- 1p **9** Beargumenteer of het standpunt van Rutte over de participatiesamenleving in tekst 4 een ideologische uitspraak genoemd kan worden. Gebruik in je antwoord het kernconcept ideologie.

*Gebruik de regels 37 tot en met 50 van tekst 4.*

Verschillende wetenschappelijke benaderingen geven verschillende verklaringen voor maatschappelijke veranderingen.

- 2p **10** – Geef vanuit de marxistische benadering een verklaring voor de verandering van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving.  
– Geef vanuit de marxistische benadering een verklaring voor het feit dat er al sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw gestreefd wordt om de overheidsuitgaven te beperken.

*Gebruik tekst 5.*

- 2p **11** Geef vanuit het structureel functionalisme een verklaring voor de verandering van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Gebruik in je antwoord een gegeven uit tekst 5.

*Gebruik tekst 5.*

Het ontstaan van de verzorgingsstaat heeft een aantal maatschappelijke gevolgen gehad.

- 2p **12** Leg uit dat de opkomst van de verzorgingsstaat heeft geleid tot het verzwakken van traditionele sociale instituties. Gebruik in je antwoord een gegeven uit tekst 5.

- 1p **13** Leg uit dat de opkomst van de verzorgingsstaat heeft gezorgd voor nieuwe vormen van institutionalisering.

*Gebruik tekst 5 en tekst 6.*

Het ontstaan van de klassieke verzorgingsstaat heeft geleid tot één van de paradoxen van modernisering.

- 3p **14** Leg uit welke paradox van modernisering te herkennen is in tekst 5 en tekst 6. Gebruik in je uitleg een gegeven uit tekst 5 en een gegeven uit tekst 6.

Het ontstaan van de verzorgingsstaat is te verklaren vanuit verschillende deelprocessen van de modernisering van de westerse samenleving. Rationalisering op economisch gebied is zo'n deelproces.

- 3p **15** Geef een verklaring voor het ontstaan van de verzorgingsstaat. Gebruik in je verklaring:
- het kernconcept modernisering;
  - rationalisering op economisch gebied en
  - het begrip welvaart.

Naast economische ontwikkelingen hebben ook veranderingen in de sociale en politieke verhoudingen geleid tot het ontstaan van de verzorgingsstaat.

- 4p **16** Leg uit welke veranderingen in
- de sociale verhoudingen en
  - politieke verhoudingen in Nederland (sinds de industriële revolutie) hebben geleid tot het ontstaan van de verzorgingsstaat.
- Gebruik in je uitleg de kernconcepten macht, representatie en sociale (on)gelijkheid.

Politieke ideologieën hebben verschillende visies op de participatie-samenleving.

- 2p **17** Geef de visie van de confessionele ideologie op de participatie-samenleving. Gebruik in je antwoord een uitgangspunt van de confessionele ideologie.
- 2p **18** Geef de visie van de socialistische ideologie op de participatie-samenleving. Gebruik in je antwoord een uitgangspunt van de socialistische ideologie.

*Gebruik tabel 1.*

Tabel 1 laat zien wat achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd, opleiding en kerkgang zeggen over de kans dat iemand maatschappelijk participeert zoals informele hulp verlenen, vrijwilligerswerk doen en meedoen aan een collectieve actie.

- 3p **19**
- Formuleer een hypothese die getoetst wordt met de onderzoeksgegevens in rij 9 van tabel 1.
  - Wat is de onafhankelijke variabele en wat is de afhankelijke variabele in deze hypothese?
  - Leg uit of deze hypothese weerlegd wordt of bevestigd.
- 2p **20** Geef een verklaring voor het verschil in participatie tussen mensen die vaak naar de kerk gaan en mensen die soms naar de kerk gaan, zoals weergegeven in rij 9 van tabel 1. Gebruik in je antwoord het kernconcept sociale institutie.

*Gebruik tabel 1.*

Rij 5 van tabel 1 laat het verband zien tussen opleiding en de mate van participatie.

- 2p **21** Beargumenteer of in rij 5 sprake is van een causaal verband.

*Gebruik tabel 1.*

Maatschappelijke vraagstukken kunnen met behulp van de hoofd- en kernconcepten van maatschappijwetenschappen beschreven worden.

- 2p **22** Leg uit welke gegevens uit tabel 1 je in verband kunt brengen
- met het hoofdconcept verhouding en
  - met een passend kernconcept bij dit hoofdconcept.

*Gebruik tabel 2.*

Tabel 2 geeft opvattingen weer van de gehele bevolking en van diverse categorieën mensen over vijf stellingen over solidariteit.

De stellingen over solidariteit hebben betrekking op verschillende maatschappelijke vraagstukken.

- 2p **23** Leg uit welke stelling uit tabel 2 je in verband kunt brengen met een kernconcept van het hoofdconcept binding.

*Gebruik tabel 2.*

- 2p **24** Leg uit welke stelling uit tabel 2 je in verband kunt brengen met een kernconcept van het hoofdconcept verandering.

*Gebruik tabel 3 en figuur 2.*

- 2p **25**
- Welk verschil in opvatting is er tussen laag en hoog opgeleiden in tabel 3 over stelling 3 “De overheid is onmisbaar voor de solidariteit tussen sterken en zwakken.”?
  - Geef een verklaring voor dit verschil waarbij je gebruikmaakt van gegevens uit figuur 2.

## Opgave 3 Sport in de samenleving

---

*Bij deze opgave horen de teksten 7 en 8, tabel 4 en figuur 3 uit het bronnenboekje.*

### Inleiding

Sport en bewegen nemen in de Nederlandse samenleving een belangrijke plaats in. Mensen sporten zelf, zijn vrijwilliger voor een sportvereniging of zijn op een andere manier betrokken bij sport. Volgens het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zijn sport en bewegen goed voor de lichamelijke en mentale gezondheid en voor het onderhouden van sociale contacten. Het beleid van het ministerie is erop gericht om meer mensen aan het sporten en het bewegen te krijgen.

*Lees de regels 1 tot en met 23 van tekst 7.*

Door het schrijven en uitgeven van partijprogramma's vervullen politieke partijen enkele belangrijke functies in het proces van politieke besluitvorming: articulatie en aggregatie (zie de regels 1 tot en met 8 van tekst 7).

- 4p 26 – Geef een beschrijving van elk van deze functies toegespitst op sport in de gemeente.
- Leg uit welk kernconcept past bij de beschrijving van elk van deze functies.

*Gebruik de regels 24 tot en met 54 van tekst 7.*

Het aantal lidmaatschappen van NOC\*NSF is sterk gestegen.

- 2p 27 Geef aan de hand van een voorbeeld uit de regels 24 tot en met 54 van tekst 7 een verklaring voor de stijging van het aantal lidmaatschappen van NOC\*NSF.
- Gebruik in je antwoord een kernconcept bij het hoofdconcept verandering.

*Gebruik tabel 4.*

Sommige kinderen sporten minder dan andere kinderen. Leeftijd speelt een rol in sportdeelname van kinderen: oudere kinderen doen minder aan sport dan jongere kinderen (zie 'leeftijd' in tabel 4).

- 4p 28 – Noem twee **andere** factoren uit tabel 4 die de sportdeelname van kinderen het meest negatief beïnvloeden.
- Leg van elk van deze twee factoren uit waarom deze de sportdeelname van kinderen negatief beïnvloedt. Gebruik in je uitleg voor elke factor een passend kernconcept.



*Gebruik figuur 3.*

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 2014 hebben het Mulier Instituut en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) gepeild in hoeverre de bevolking belang hecht aan politieke en ambtelijke aandacht voor sport op lokaal niveau. De opvattingen van de bevolking staan in figuur 3.

In de publicatie van het Mulier Instituut staat ook een uitkomst van onderzoek onder de gemeenten: "Gemeenten gaven aan te gaan bezuinigen op onderhoud en renovatie van bestaande sportaccommodaties, op schoolzwemmen en op de tarieven voor sportaccommodaties."

- 1p **29** Geef aan wat de representativiteit van gemeenteraden is op het terrein van sport. Leg je antwoord uit. Vergelijk daarvoor bovenstaande plannen van de gemeenten met de opvattingen van de bevolking uit figuur 3.

*Lees tekst 8.*

In tekst 8 staat een deel van de verantwoording van het onderzoek dat door het Mulier Instituut is uitgevoerd. Elk onderzoek moet voldoen aan verschillende wetenschappelijke eisen.

- 2p **30** Geef aan wat de onderzoekers hebben moeten doen om te voldoen aan
- de eis van betrouwbaarheid en
  - de eis van representativiteit.

---

**Bronvermelding**

*Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.*